Gemeente Amsterdam

Raadsinformatiebrief
Beantwoording schriftelijke vragen

Aan:	De leden van de gemeenteraad van Amsterdam
Datum	30 november 2023
Portefeuille(s)	Grond en Ontwikkeling
Portefeuillehouder(s):	Reinier van Dantzig
Behandeld door	G&O, 5.1, 2, e 5.1, 2, e 5.1, 2, e@amsterdam.nl
Onderwerp	Beantwoording schriftelijke vragen van het lid Emmerik inzake PFAS in Amsterdam

Geachte leden van de gemeenteraad,

Op 30 oktober heeft het college schriftelijke vragen ontvangen van het lid Emmerik (Partij voor de Dieren) inzake PFAS in Amsterdam. Onderstaand treft u de beantwoording van deze vragen aan.

Toelichting door de vragensteller
PFAS is een verzamelnaam voor duizenden verschillende chemische stoffen met bepaalde bijzondere eigenschappen. Zo zijn ze onder andere water-, vet- en vuilafstotend. Dit is de reden dat ze niet meer weg te denken zijn uit veel van onze alledaagse producten. Denk bijvoorbeeld aan regenkleding, pannen, verf of cosmetica. Bij de productie en het gebruik van deze producten komen PFAS-verbindingen echter in het milieu terecht en daarmee ook indirect bij mens, dier en natuur. Dit is niet zonder risico.

Niet alleen zou blootstelling aan te hoge concentraties PFAS leverschade en schildklierafwijkingen kunnen veroorzaken, ook zou PFAS een negatieve invloed hebben op de werking van het immuunsysteem en zou het een kankerverwekkend effect hebben. PFAS-verbindingen worden bovendien ‘forever chemicals’ genoemd. Dit betekent dat ze niet of nauwelijks biologisch afbreekbaar zijn in het milieu, wat leidt tot een continue ophoping van deze schadelijke stoffen in het milieu wereldwijd. Bijna wekelijks verschijnen er nieuwe berichten en ontwikkelingen met betrekking tot PFAS-vervuiling. Zo is er mogelijk sprake van hoge concentraties PFAS in de bodem in de omgeving van de Bijlmermeerramp, blijkt dat mensen in Nederland via voedsel en drinkwater worden blootgesteld aan gevaarlijke hoeveelheden PFAS en kwamen the Guardian en Le Monde met een grootschalig onderzoek naar PFAS-vervuiling in Europa. Recent bepaalde de rechter bovendien dat Chemours aansprakelijk is voor de milieuschade door PFAS in meerdere gemeenten.
Inmiddels worden er stappen gezet om te komen tot een Europees verbod op PFAS. Als de Euro-pese Commissie hiermee instemt is de verwachting dat het verbod vanaf 2026 of 2027 gaat gelden. Wat de Partij voor de Dieren betreft kan dit verbod niet snel genoeg worden ingevoerd en nemen we ook nu al de

nodige stappen om onze PFAS-blootstelling te verminderen. Amsterdammers die in de stad volkstuintjes hebben, zwemmen of op een andere manier in aanraking komen met water of bodem, kunnen deze chemische stoffen namelijk in hoge concentraties binnenkrijgen. De vervuiling door PFAS is wat de Partij voor de Dieren betreft dusdanig urgent dat er meer onderzoek nodig is in Amsterdam naar PFAS-vervuiling in de Amsterdamse wateren en bodem.

Gezien het vorenstaande stelt ondergetekende, namens de fractie van Partij voor de Dieren, op grond van artikel 84 van het Reglement van orde gemeenteraad en raadscommissies Amsterdam, de vol-gende schriftelijke vragen:

Het college beantwoordt de gestelde vragen als volgt

Sinds 2017 werken gemeenten, waterschappen, provincie Noord Holland en Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (OD NZKG) in regionaal verband aan een beleidsmatig kader voor de PFAS-problematiek. Als één van de eerste gemeenten in Nederland had Amsterdam daarom al in 2018 beleid voor PFAS (Per- en polyfluoralkylstoffen). Ook worden PFAS meegenomen in veel van de standaard bodemonderzoeken. Daarom heeft Amsterdam een goed inzicht in de concentratie aan PFAS (met name PFOS (perfluoroctaansulfonaat) en PFOA (perfluoroctaanzuur)) in grond en grondwater.

Bijlage 1a (PFOS in grond), 1b (PFOA in grond) en 1c (PFOS in (grond)water) en 1d (PFOA in (grond)water) bieden een overzicht van de PFAS-analyseresultaten op het grondgebied van de gemeente Amsterdam. Het Amsterdamse Bos ligt grotendeels op grondgebied van Amstelveen maar is in deze kaartoverzichten ook meegenomen.
De meetgegevens zijn getoetst aan de meest recente inzichten van het RIVM: een donkergroen bolletje geeft aan dat de concentratie onder de achtergrondwaarde ligt, lichtgroen staat voor boven de achtergrondwaarde maar vrijkomende grond is wel elders herbruikbaar, geel betreft meetwaarden die aangeven dat grond verontreinigd is boven de hergebruiksnorm (vrijkomende grond kan niet op een andere plek worden hergebruikt) maar beneden de INEV (Indicatief Niveau Ernstige Verontreiniging). Rood geeft de meetwaarden die hoger liggen dan de INEV: er is mogelijk sprake van een puntbron en afhankelijk van omstandigheden is een sanering nodig. Voor (grond)water is een vergelijkbare schaalverdeling gebruikt (bijlage 1c en 1d), waarbij getoetst is aan de normen voor grondwater. Voor oppervlaktewater zijn (nog) geen gezondheidsnormen beschikbaar.

1. **Heeft het college kennisgenomen van het onderzoek naar PFAS van the Guardian en Le Monde?**

Ja

2. Hoe reflecteert het college op de resultaten van dit onderzoek? Is het college net als de Partij voor de Dieren geschrokken van de vele zorgwekkende resultaten op Amsterdams grondgebied? Waarom heeft het college zelf geen melding gedaan van dit onderzoek?

Het artikel geeft op kaart een overzicht van resultaten van PFAS onderzoek en laat daarmee goed zien dat Amsterdam veel onderzoek heeft gedaan naar PFAS en dat deze resultaten publiek toegankelijk zijn. De meetresultaten zijn echter door de Guardian en Le Monde niet getoetst aan de door het RIVM onderbouwde risiconormen en hergebruikwaarden waardoor het geen goed inzicht geeft in de verontreinigingssituatie: Op de kaart is sprake van een rood bolletje indien de concentratie in grond of water hoger is dan respectievelijk 10 nanogram/kg of 10 nanogram/liter (10 nanogram = 0,01 microgram). Echter, de achtergrondwaarde in grond voor PFOS is 1,4 microgram/kg en voor PFOA 1,9 microgram/kg. In grondwater geldt 0,01 microgram/liter voor beide vormen van PFAS als achtergrondwaarde. De INEV’s zijn zowel voor grond als voor grondwater veel hoger dan de achtergrondwaarde.
Wel toont het artikel aan dat PFAS helaas overal (ook buiten Amsterdam) in de bodem aanwezig zijn. Die situatie beschouwt het college als ongewenst maar niet meer terug te draaien. Daarom ondersteunt het college de stappen om te komen tot een Europees PFAS-verbod om daarmee de kraan voor verdere verontreiniging dicht te draaien.

3. Neemt het college vervolgstappen op basis van dit onderzoek? Zo ja, welke? Zo nee, waarom niet?

PFAS hebben al veel aandacht en er lopen verschillende trajecten. Het artikel geeft daarom geen aanleiding voor ander onderzoek dan gepland. Wel lopen al de volgende onderzoeken die mede antwoord kunnen geven op de vragen:

- Aandachtslocaties: Amsterdam is begonnen om de aandachtslocaties PFAS in beeld te brengen. Daarbij wordt een inventarisatie gedaan van bedrijven die mogelijk PFAS hebben uitgestoten en wordt zo nodig een bodemonderzoek uitgevoerd. De inventarisatiemethode sluit aan bij de methode die ook door de provincie Noord-Holland is gebruikt en op de methode waarmee in het verleden systematisch alle historische bodemverontreiniging in beeld is gebracht (toezegging in commissie RO van 6 september 2023);
- Moestuinenonderzoek: in het kader van de programmatische aanpak lood wordt een project opgezet om de bodemkwaliteit van moestuinen in beeld te brengen (VN2023-008249, Commissie RO 12 april 2023, Voortgangsrapportage lood in Amsterdam 2022). De focus ligt daarbij op lood, maar als daar aanleiding voor is, worden PFAS ook meegenomen. Er is aanleiding als het PFAS-gehalte in de omgeving is verhoogd, er bedrijfsactiviteiten zijn (geweest) die een PFAS-verontreiniging kunnen hebben veroorzaakt, of als er te weinig gegevens bekend zijn om een uitspraak te doen over het te verwachten PFAS-gehalte;

- In 2024 wordt in regionaal verband de PFAS-achtergrondwaardekaart herzien op basis van alle onderzoeksresultaten van de afgelopen jaren (zie bijlagen).

4. Hoe kijkt het college aan tegen de PFAS-vervuiling in het Amsterdamse Bos? Is het college bereid te onderzoeken of deze vervuiling inderdaad van Schiphol komt, zoals wordt gesuggereerd? Zo nee, waarom niet?

Het is niet uitgesloten dat de luchthaven verhoogde PFAS-gehalten in de omgeving heeft veroorzaakt. Toch vindt het college het niet zinvol om daar gericht onderzoek naar te doen omdat het handelingsperspectief ontbreekt: De eventuele verontreiniging is niet terug te draaien en de aangetroffen verontreinigingen leiden niet tot een direct risico. Ook is de gemeente Amsterdam geen bevoegd gezag: voor zowel Haarlemmermeer (Schiphol) als het grootste deel van het Amsterdamse Bos (voor 95% grondgebied van Amstelveen) is dit Provincie Noord-Holland (PNH) voor de landbodem en Hoogheemraadschap Rijnland voor de waterkwaliteit. Beiden hebben aangegeven dat er geen aanleiding is voor extra onderzoek in het Amsterdamse Bos.

5. Is het college, eventueel in samenspraak met andere overheden, bereid om onderzoek te doen naar PFAS-gehaltes in het landelijke gebied, volkstuintjes en alle overige plekken binnen onze gemeentegrenzen waar voedsel wordt geproduceerd? Zo nee, waarom niet?

PFAS is een stofgroep die betrekkelijk recent (bijna 10 jaar) aandacht heeft gekregen, maar het algemene bodembeleid bestaat al ca 40 jaar en wordt ook voor PFAS gevolgd. Het algemene bodembeleid is erop gericht om risicovolle locaties te identificeren en zo nodig maatregelen te nemen. Daarbij moet onderscheid worden gemaakt in puntbronnen en diffuse verontreinigingen. Puntbronnen zijn verontreinigingen die zijn veroorzaakt door lokale omstandigheden zoals een incident bij bedrijfsvoering, lekkage van reservoirs of leidingen e.d. Deze puntbronnen zijn voor de ‘oudere’ verontreinigingen opgespoord door een groot landelijk project (landsdekkend beeld). Voor PFAS wordt nu een gelijksoortig project (aandachtslocaties) opgezet, zoals ook toegezegd in de commissie RO van 6 september 2023.
Diffuse verontreinigingen worden op een andere manier beoordeeld: Op basis van een grote hoeveelheid data kan een uitspraak gedaan worden over de te verwachten kwaliteit van de grond in een gebied en kan een uitspraak worden gedaan over de kans dat er zich een risicovolle situatie voordoet. Ter vergelijking: voor lood is geconstateerd dat de diffuse verontreiniging in de vooroorlogse stadsdelen zo slecht is dat er een reële kans is op risico's voor jonge kinderen. Daarom is het loodprogramma opgesteld. De diffuse kwaliteit voor PFAS ligt echter ruim onder het niveau van de INEV, waarbij mogelijk sprake is van een gezondheidsrisico. Moestuinen vormen een mogelijke

uitzondering hierop omdat bij moestuinen al bij lagere concentraties risico's kunnen ontstaan. Daarom wordt bij het volkstuinenproject voor lood, ook naar PFAS gekeken.

6. Is het college, eventueel in samenspraak met andere overheden, bereid om onderzoek te doen naar PFAS-gehaltes in het Amsterdamse drink- en zwemwater? Zo nee, waarom niet?

De vraag valt te verdelen in een vraag over zwemwater en over drinkwater. Het college verwijst voor de vraag over zwemwater naar het bevoegd gezag voor zwemwater, de waterbeheerders. Het waterschap Amstel Gooi en Vecht, een van de 4 waterbeheerders in Amsterdam, maakt zich grote zorgen over de toxiciteit als gevolg van cocktails van milieuvreemde stoffen in water, waaronder PFAS. Duidelijk is dat een verdere inspanning geleverd moet worden: De waterschappen voeren in Unieverband druk uit om regelgeving rond de toepassing van bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en zeer zorgwekkende stoffen zoals PFAS aan te scherpen, in Europa en in Nederland. Gezien de slechte meetresultaten moet helaas worden geconstateerd dat te weinig is gedaan.

Monitoring van zwemwaterlocaties vindt plaats in lijn met de Europese Zwemwaterrichtlijn en de aansturing van het bevoegd gezag over zwemwater in Amsterdam, Provincie Noord-Holland. De monitoring van de zwemwaterkwaliteit wordt door de waterbeheerders verricht en richt zich in eerste instantie op het waarnemen van blauwalg en ongewenste bronnen van fecaliën met daaruit voortvloeiende risico's voor de volksgezondheid, lees: verspreiding van ziekteverwekkers. Blootststelling aan milieuvreemde stoffen wordt verondersteld maar een beperkt effect te hebben op zwemmers, in vergelijking met in het water levende organismen: Blootstelling voor zwemmers is kortdurend, blootstelling voor waterorganismen is voortdurend. De monitoring van milieuvreemde stoffen is daarom in eerste instantie gericht op het waterleven. Daarnaast zijn er voor milieuvreemde stoffen zoals PFAS (nog) geen normen voor zwemwater.
Gezien de recente ontwikkelingen over de PFAS-gehalten in zwemplassen rondom Dordrecht, worden er centraal in Nederland voorstellen uitgewerkt om zwemwateren een aantal keer per jaar ook op PFAS te gaan meten. De GGD (namens het college) en het waterschap volgen deze voorstellen actief.

Met betrekking tot de drinkwaterbereiding, die valt onder verantwoordelijkheid van de gemeente Amsterdam en uitgevoerd wordt door Waternet, het volgende. De leden van de gemeenteraad van Amsterdam zijn hierover in 2022 uitgebreid geïnformeerd middels een Raadsinformatiebrief van 3 november 2022 (VN2022-038433, commissie MOW d.d. 8 december 2022). In die raadsinformatiebrief, die naar aanleiding van een toen recent rapport van het RIVM over PFAS in drinkwater is gestuurd, werd de gemeenteraad geïnformeerd over de impactstudie die Waternet heeft opgesteld om de concentratie PFAS in

het drinkwater te onderzoeken en indien mogelijk te verlagen. Binnenkort zal de raad nader worden geïnformeerd over het onderzoek dat bij Waternet plaatsvindt en de zuiveringsinspanning die Waternet op dit moment uitvoert. Daarbij vindt zowel landelijk als regionaal afstemming plaats met gremia die zich bezig houden met de verschillende zuiveringstechnieken. Bij Waternet worden zowel de bronnen voor de drinkwaterbereiding als water tijdens het bereidingsproces om te komen tot drinkwater gescreend op o.a. de aanwezigheid en concentraties van specifieke PFAS-verbindingen.

7. Welke bedrijven op Amsterdams grondgebied maken nu nog gebruik van PFAS- verbindingen? Zijn al deze locaties en de directe omgeving onderzocht op PFAS-vervuiling in de bodem en het water? Zo nee, is het college bereid dit te doen? Zo nee, waarom niet?

PFAS zijn nu veel in het nieuws, maar het is belangrijk te beseffen dat er vele duizenden andere stoffen in omloop zijn waarvan een flink aantal Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS). Het is terecht dat PFAS veel aandacht krijgen, maar het zou niet doelmatig zijn om per stofgroep apart beleid op te zetten. Het college ziet de ontwikkelingen rond PFAS dan ook als signaal om verder te kijken.

De OD NZKG is gestart met een inventarisatie van ZZS bij de gemeentelijke vergunningplichtige bedrijven: Via toezicht heeft OD NZKG dit jaar bij 45 bedrijven in het gehele OD-werkgebied een uitvraag gedaan naar alle ZZS-emissies. De bedrijven zijn geselecteerd op basis van branche, milieuzwaarte en omgevingstype (prioriteit voor bedrijven nabij woongebied). Ook is er gekeken naar naleefgedrag en risicofactor van deze bedrijven. De aangeschreven bedrijven dienen OD NZKG een volledig beeld te geven van alle aanwezige ZZS binnen het bedrijf waaronder een aantal PFAS-verbindingen (de ZZS-inventarisatie). Dit kan gaan over bijvoorbeeld import, export, gebruik in bedrijfsprocessen, lozing naar het riool/water en emissie naar de lucht. Daarnaast dient een Vermijdings- en Reductieprogramma (VRP) bij de OD NZKG aan te worden geleverd, waarin wordt beschreven hoe het bedrijf van plan is om de ZZS uit te faseren, en indien onmogelijk, zoveel mogelijk te verminderen. Van deze eerste 45 aanschrijvingen vallen 24 vergunningplichtige bedrijven onder het bevoegd gezag van de gemeente Amsterdam.
Daarnaast heeft de OD NZKG, naar aanleiding van de in de Tweede Kamer ingediende motie van het lid Haverkort inzake Problematiek rondom stikstof en PFAS, recentelijk de binnen de OD NZKG beschikbare informatie aangeleverd aan het Rijk. De resultaten van deze landelijke uitvraag zijn verwerkt in een rapport.

Naast de bredere kijk op mogelijke verontreinigingen is het ook belangrijk om aan te sluiten bij bestaande wet- en regelgeving. Er is een lange geschiedenis van milieuregelgeving. Zo zijn er in de regelgeving vaste momenten waarop bodemonderzoek van een bedrijf gevraagd wordt, bijvoorbeeld bij een

bedrijfsbeëindiging of bij een incident waarbij mogelijk verontreinigingen in de bodem terecht zijn gekomen (bijvoorbeeld lekkage van leidingen). Zonder concreet en onderbouwd vermoeden van verontreiniging is het niet mogelijk van een bedrijf een onderzoek te vragen.
De gemeente kan ook zelf onderzoek (laten) doen en doet dat ook wanneer er een vermoeden ontstaat dat er mogelijk sprake is van risico's. Het eerder genoemde onderzoek naar aandachtslocaties geeft daar uitvoering aan. Het gaat dan niet specifiek om bestaande grote bedrijven in industriegebieden, maar eerder om gevoelige locaties (moestuinen, woningen met tuinen) nabij oude bedrijven en brandweerkazernes. Potentiële risico’s worden eerder verwacht in oude transitiegebieden dan nabij de huidige industriegebieden.

8. Is het college bereid om in gesprek te gaan met alle bedrijven op Amsterdams grondgebied waar PFAS gebruikt wordt om het PFAS-gebruik tot een einde te brengen? Zo nee, waarom niet?

Zie de beantwoording onder vraag 7. Eventuele acties kunnen volgen uit de opgevraagde ZZS-inventarisaties van de bedrijven.

9. Gaat het college, gezien de jurisprudentie rondom Chemours, ook bedrijven in de omge-ving van Amsterdam, waarvan bekend wordt dat ze zich schuldig hebben gemaakt aan PFAS-vervuiling, aansprakelijk stellen? Zo nee, waarom niet?

Toezicht en handhaving op milieuregelgeving in Amsterdam wordt uitgevoerd door OD NZKG. Als er bedrijven zijn die een PFAS-verontreiniging hebben veroorzaakt, wordt bekeken wanneer deze is veroorzaakt en of de bedrijven op dat moment geacht werden bekend te zijn met de mogelijke milieuconsequenties. Als bedrijven verantwoordelijk gehouden kunnen worden, wordt gekeken of ze bestuursrechtelijk en/of strafrechtelijk aangesproken kunnen worden om de verontreiniging redelijkerwijs zoveel mogelijk te verwijderen. Als er risico’s worden aangetoond, zullen bedrijven aangesproken worden om ten minste deze risico’s ongedaan te maken.
Als de milieuregelgeving onvoldoende resultaat heeft, zou de gemeente nog tot aansprakelijkheidstelling kunnen overgaan. Indien er grote schade is aangericht en deze niet bestuursrechtelijk of strafrechtelijk kan worden aangepakt, kan aansprakelijkheidsstelling zeker overwogen worden. Dergelijke locaties zijn nu niet in beeld.

10. Zijn er gronden die met de hernieuwde beleidsregel PFAS in aanmerking komen voor sa-nering? Zo ja, welke?

Hier wordt onderscheid gemaakt of er een ‘schuldige veroorzaker’ in beeld is of niet. Voor de schuldige veroorzaker verandert er weinig: De zorgplicht (zowel onderdeel van de Wet Bodembescherming als van de Omgevingswet) schrijft voor dat nieuwe verontreinigingen voorkomen moeten worden en door de veroorzaker moet worden opgeruimd als ze toch zijn ontstaan.

In de hernieuwde beleidsregel zijn de normen voor sterke verontreiniging verscherpt. Bij overschrijding van die normen moet op locaties waar geen sprake is van een ‘schuldige veroorzaker’ in ieder geval worden beoordeeld of er sprake is van risico’s en daarmee ook een noodzaak om (sanerings)maatregelen te nemen. Op de locatie van de vliegramp in de Bijlmer wordt een PFAS-verontreiniging ten gevolge van het blussen daarom nog nader onderzocht. Verder zijn er nog geen locaties in beeld, waarvan sanering nodig is naar aanleiding van de aangescherpte normen.

11. Welke saneringsmethodes passen volgens het college in een goed saneringsplan? Hoe kijkt het college aan tegen de omstreden saneringsmethode, Hybrid Soil Washing, die nu gebruikt gaat worden door Schiphol? Is het college voornemens een bepaling over sane-ringsmethodes toe te voegen aan de Beleidsregel PFAS?

Onderscheid moet worden gemaakt tussen de sanering van een locatie en het verwerken van vrijkomende grond. In Amsterdam wordt een locatie doorgaans gesaneerd door het afgraven van verontreinigde grond en het afvoeren van die grond naar een erkende verwerker (grondreiniger) of, indien dat niet mogelijk is, naar een stortplaats. Reiniging en hergebruik van gereinigde grond heeft daarbij beleidsmatig de voorkeur, storten is de laatste optie om onnodig ruimtegebruik te voorkomen en problemen niet naar de toekomst door te schuiven.
Bij Nauerna (Afvalzorg) kan een deel van de verontreinigde grond gereinigd worden, maar dat geldt alleen voor grond die verontreinigd is tot maximaal 60 microgram/kg PFOS.

Hybrid Soil Washing is op basis van de beschikbare gegevens een goede reinigingstechniek – ook voor hogere concentraties PFAS in grond. Bij deze reinigingstechniek wordt een groot deel van de PFAS afgevangen in koolfilters, waarvan het afval wordt afgevoerd naar een erkend verwerker. Bij de erkend verwerker worden de met PFAS verzadigde koolfilters op hoge temperatuur volledig verbrand. Hybrid Soil Washing betreft een best beschikbare techniek met een hoog rendement waardoor minder volume aan grond de stortplaats als eindbestemming krijgt. Overigens mag de reinigingsinstallatie van Schiphol alleen eigen grond verwerken. Als er een aanvraag komt voor een nieuwe reinigingsinstallatie elders beoordeelt OD NZKG in de vergunningsprocedure of de reiniging verantwoord is. Daarbij wordt naar alle relevante milieuaspecten gekeken zoals emissies naar water, bodem en lucht. Er wordt elders in het land onderzoek gedaan naar radicale reductie als reinigingstechniek in specifieke situaties. Dit wordt echter nog maar op beperkte schaal uitgevoerd en is niet in alle gevallen inzetbaar.

Wij verwachten u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
Namens het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Amsterdam,

Reinier van Dantzig
Wethouder Woningbouw en Stedelijke Ontwikkeling